

Exploring Women's Experience of Early Marriages: A Study in Titkanlu City, Iran

Neda Rahimi¹, Hosein Ghodrati^{2*}, Shafie Ghodrati³

Abstract

Today, despite the extended awareness and knowledge of the public in the various fields, early marriages are still common in the world and Iran. North Khorasan is among the provinces with the highest number of early marriages in Iran. The current research aims to study the causal, contextual, and intervening factors affecting early marriages among under 15 year old women in Titkanlu city in North Khorasan province. The research method is a qualitative method and the grounded theory approach is also applied. The participants of the present study include 24 under 15-year-old married women from Titkanlu City, who were selected using purposeful and theoretical sampling methods. The data were collected using in-depth semi-structured interviews and analyzed through the systematic procedures by Strauss and Corbin (1990) in three "open", "central" and "selective" coding phases. The research findings indicate that the causal conditions affecting early marriages are: individual factors, family factors, social factors, cultural factors, and economic factors. The importance of the body and the use of mass media are also known as contextual conditions affecting early marriages. Religious and traditional beliefs and hegemonic masculinity are also intervening factors that have been effective in early marriages in Titkanlu city.

Keywords: Marriage, Early marriage, Child Marriage, Grounded Theory, Women of Titkanlu city.

Received: 2023-03-31

Accepted: 2023-06-12

1. Master Student in Social Science Research, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran; nedarahimi2700@gmail.com

2*. Associate Professor of Sociology, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran (Corresponding Author); h.ghodrati@hsu.ac.ir

3. Assistant Professor of Demography, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran; s.ghodrati@hsu.ac.ir

E-ISSN: 2981-1066 / © Population Association of Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.1999279.1277>

Introduction

In Iran, like other developing societies, the phenomenon of child marriage is common, and North Khorasan province is placed among the top five provinces in Iran having the highest early marriage statistics. Considering that in North Khorasan province, especially Titkanlu city, child marriage is considerable and it can affect the life quality and the security of the family at different levels, it is necessary to conduct some studies to identify some factors underlying the early marriages in the target society. Child marriage has several consequences for women who marry at a young age. These women believe that imposing child marriage negatively affects their soul, mind, and body and causes increased pressures and life responsibilities, premature aging, loss of vitality and youthful passion, life despair, enduring domestic violence, being deprived of education, and so on. In addition, since early marriage is based on different sociocultural contexts, the environment, and the development level of the regions, to understand the contexts and factors related to this issue, it is necessary to focus on people's attitudes and their lived experiences. In this regard, the current research aims to study the reasons and contexts underlying early marriages among Titkanlu women.

Methods and Data

This research was conducted using a qualitative method and the grounded theory as the operational method of the research. According to the prevalence of early marriages under 15-year-old girls, the participants of the present study include women who married under 15 years old, that is, those who were born in 2007 and later in Titkanlu city. The criterion for entering the study was being married under 15 years old and the criterion for exclusion from the study was marriage above 15 years old. Using the purposeful and theoretical sampling method, 24 women were interviewed and the researcher got the theoretical saturation. In the present study, semi-structured in-depth interviews were used to collect the data. In this regard, using the systematic procedures of Strauss and Corbin (1990), the interview protocol was coded. After completing the interviews, to analyze the collected data, the continuous comparative method and by Strauss and Corbin's method, three "open", "central" and "selective" coding phases were used. Also, reliability, transferability, trustworthiness, and verifiability have been used to test the credibility of the data.

Findings

The analysis of the research data shows that the causal factors affecting child marriage among the subjects are: individual factors (need for a companion and support, desire to marry young girls, low life skills), family factors (being free from the restrictions of the father house, disordered family, emotional poverty in the family), social factors (importance of femininity, arranged marriages, peer group influence), Cultural factors (fear from being dishonor, fear from being single, cultural poverty, normative pressure) and economic factors (favorable economic conditions of the boy who proposes and economic constraints of families). In addition to the causal conditions that directly affect the early marriages of girls, there are also a series of facilitating factors (contextual and intervening factors) that provide the basis for early marriages. These factors include religious and traditional beliefs, hegemonic masculinity, the importance of the body, and the use of mass media.

Conclusion and Discussion

The early marriage in Iran is a long-standing phenomenon. Although it has become less prominent in some urban and advanced areas, in many urban and rural areas of our country, a large number of teenagers are still at risk of early marriage. Due to the cultural conditions of our society and macro-level education in the society and offering the extended social services, it is still considered as an important problem. In the gender inequality chain, under the influence of poverty, social expectations, cultural violence, and gender stereotypes, child marriage continues to be a traditional pattern of marriage among many ethnic groups, rural areas, and small towns. The importance of marriage, society's beliefs about the benefits of early marriage, parents' concern about the consequences of a negative response to a suitor, worry about people's thoughts, getting experience from unmarried girls (more than 30 years old), concern about the aging and delay in marriage or lack of opportunity to marry in the future, the concern about the large age gap between couples and their children, the great demand for marriage with teenage girls, the desire of teenage girls to marry, the parent's concern about the girl running away with their favorite boy, the risk of reputation and financial weakness are among the reasons for early marriage. In addition, social and economic status, level of education, and social context influence the probability of early marriage among the girls. Also, patriarchy, making strong the relationships between families, social gender norms, discriminant social structures, social pressure, adherence and continuity of social norms within generations, avoiding the social stigma, lack of security, guaranteeing the future of the girl child,

prohibiting the sexual activities without being married are among the most important reasons of early marriages in Iran.

Acknowledgments

This article is based on the M.A thesis of the first author of the article in the social sciences research in the Faculty of Educational Sciences in Hakim Sabzevari University. The authors of the article appreciate help of the members of the social sciences department of this university in the approval and implementation of this research.

References

- Ahmadi, V., Rezaei, A. (2015). Studying the early marriage in the provinces of the country during the years 2006 to 2011. *Population Magazine*, 22(93-94), 81-94. [Persian], <http://populationmag.ir/article-1-428-fa.html>
- Ahmadi, K. (2019). *An Echo of Silence: A Comprehensive Research Study on Early Child Marriage (ECM) in Iran*, Tehran: Shirazeh. [Persian].
- Alipour Abdar, F. (2021). *The study of causal factors to child marriage in the Tabriz city (A case study of women with lived experience that recourse to health centers)*, [Persian], Master's Thesis of Social Sciences, University of Tabriz: Faculty of Law and Social Sciences. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/cccdcf29da375c384a27843c27591f8>
- Askari-Nodoushan, A., Ruhani, A., & Ghoroghchian, Z. (2019). Patriarchal Contexts of Female Early Marriage among Afghan Migrants in the City of Yazd. *Journal of Iranian Social Studies*, 13(4), 78-110. [Persian], <https://doi.org/10.22034/jss.2019.47855>
- Bernard, J. (1982). *The Future of Marriage*. Yale University Press.
- Burcu, E., Yildirim, F., Sirma, Ç. İ. Ğ. D. E. M., & Samyaman, S. (2015). Fate of the Flowers: A qualitative research on early marriage of Turkish women. *Bilig*, 73(73), 63-98. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/234231>
- Clark, S. (2004). Early marriage and HIV risks in sub-Saharan Africa. *Studies in Family Planning*, 35(3), 149-160. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4465.2004.00019.x>
- Creswell, W. J. (2017). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*, (Translated by Hasan Danaee Fard and Hossein Kazemi), Tehran: Saffar. [Persian].
- Dahl, G. B. (2010). Early teen marriage and future poverty. *Demography*, 47(3), 689-718. <https://doi.org/10.1353/dem.0.0120>

- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The SAGE Handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Efevbera, Y., Bhabha, J., Farmer, P., & Fink, G. (2019). Girl child marriage, socioeconomic status, and undernutrition: evidence from 35 countries in Sub-Saharan Africa. *BMC Medicine*, 17(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12916-019-1279-8>
- Eftekharzade, Z. (2015). Lived experiences of female victims of child marriage. *Journal of Social Work Research*, 2(3), 108-156. [Persian], <https://doi.org/10.22054/rjsw.2015.4746>
- Farzizaadeh, Z., Taaleb, M., Motavaseli, M. (2017). A qualitative study of the academic hurdles faced by girls in rural regions. *Journal of Education*, 33(1),115-134. [Persian], <http://qjoe.ir/article-1-335-fa.html>
- Flick, U. (2018). *Doing Grounded Theory*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781529716658>
- Gage, A. J. (2013). Association of child marriage with suicidal thoughts and attempts among adolescent girls in Ethiopia. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 52(5), 654-656. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.12.007>
- Giday, T. (2006, July 6). *Report on causes and consequences of early marriage in Amhara region*. ASK-Us - Open Access Resources on SRHR. <https://www.srhr-ask-us.org/publication/report-causes-consequences-early-marriage-amhara-region>
- Javadian, S., Shomali Ahmadabadi, E., Torkashvand Moradabadi, M., & Abedi, M. (2019). The Context and Consequences of Early Marriage of 13-16 Years Old Girls in Ardakan. *Journal of Iranian Social Studies*, 13(4), 31-54. [Persian], <https://doi.org/10.22034/jss.2019.47853>
- Kazemipour, S. (2009). Measuring young people's attitude towards marriage and recognizing its effects and consequences with an emphasis on student marriages, *Iranian Journal of Culture in the Islamic University*, 13(2), 75-95. [Persian], <https://www.sid.ir/paper/492734/fa>
- Lotfi, R. (2010). Health consequences of early marriage in women, *Journal of Women and Health*, 1(2), 67-79. [Persian], <https://lib.wrc.ir/scholar/view/1/19851>
- Mazurana, D., Marshak, A., & Spears, K. (2019). Child marriage in armed conflict. *International Review of the Red Cross*, 101(911), 575-601. <https://doi.org/10.1017/s1816383120000156>

- Meghdadi, M. M., Javadpour, M. (2017). Impact of early marriage on children's sexual health and mechanisms of deal with it. *Journal of Medical Law*, 11(40),31-60. [Persian], <http://ijmedicallaw.ir/article-1-705-fa.html>
- Mourtada, R., Schlecht, J., & DeJong, J. (2017). A qualitative study exploring child marriage practices among Syrian conflict-affected populations in Lebanon. *Conflict and Health*, 11(1). 53-65. <https://doi.org/10.1186/s13031-017-0131-z>
- Muthengi, E. N., & Erulkar, A. (2010). *Building programs to address child marriage: The Berhane Hewan experience in Ethiopia*. UNFPA & The Population Council, Inc. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/NGO/PopulationCouncil8.pdf>
- NikKhah, H. A., Fani, M., & Asgharpour, A. (2017). Students' attitude towards marriage and factors affecting it. *Journal of Applied Sociology*, 28(3), 99-122. [Persian], <https://doi.org/10.22108/JAS.2017.21711>
- Payne, M. (2012). *Modern Social Work Theory*, (Translated by Talat AllahYari and Akbar BakshiNia), Tehran: Danjeh. [Persian],
- Pinheiro, P. S. (2006). *World Report Violence against Children*. Geneva: United Nations.
- Rahimi Namdar, N. (2020). *A sociological study the trend of child marriage and related factors among middle school students district 3 girls in Tabriz*, [Persian], Master's Thesis of Social Sciences, University of Tabriz: Faculty of Law and Social Sciences. <https://thesis.tabrizu.ac.ir/upload/HTMLs/405796.html>
- Sabbe, A., Oulami, H., Zekraoui, W., Hikmat, H., Temmerman, M., & Leye, E. (2013). Determinants of child and forced marriage in Morocco: stakeholder perspectives on health, policies and human rights. *BMC International Health and Human Rights*, 13(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/1472-698x-13-43>
- Safavi, H. S., & Minaei, M. (2015). Lived Experiences of Teenage Girls as Wives: Case Study of Girls' Early Marriage in AranvaBidgol. *Women Studies*, 6(0), 87-106. [Persian], https://womenstudy.ihcs.ac.ir/article_1698.html?lang=fa
- Saidi, S. (2017). An Ethnographic Research on the Phenomenon of Early Marriage Among Afghan Immigrants (Hazara ethnic group) in Hamburg (Germany) and Tehran (Iran). *Iranian Journal of Anthropological Research*, 7(1), 73-93. [Persian], https://ijar.ut.ac.ir/article_65838.html
- Salahshour, N. (2020). *Investigating the social factors affecting early marriage (spouse child) women in the city Talesh*, [Persian], Master's Thesis of Social Sciences, Kooshyar Institute

of Higher Education: Department of Social Sciences.

<https://www.kooshyarresearches.com/Thesis/Node/463>

- Segal-Engelchin, D., Huss, E., & Massry, N. (2016). The experience of early marriage: Perspectives of engaged and married Muslim women in Israel. *Journal of Adolescent Research*, 31(6), 725-749. <https://doi.org/10.1177/0743558415605167>
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, Sage publications.
- Uddin, M. E. (2015). Family socio-cultural values affecting early marriage between Muslim and Santal communities in rural Bangladesh. *The International Journal of Sociology and Social Policy*, 35(3-4), 141-164. <https://doi.org/10.1108/ijssp-06-2014-0046>
- Uecker, J. E., & Stokes, C. E. (2008). Early marriage in the United States. *Journal of Marriage and the Family*, 70(4), 835-846. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00530.x>
- Vang, P. D., & Bogenschutz, M. (2014). Teenage Marriage, and the Socioeconomic Status of Hmong Women, *International Migration (Geneva, Switzerland)*, 52(3), 144-159. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2010.00674.x>
- Watkins, K. (2016). *The State of the World's Children 2016: A Fair Chance for Every Child*. UNICEF. 3 United Nations Plaza, New York, NY 10017.
- Yüksel-Kaptanoğlu, İ., & Ergöçmen, B. A. (2014). Early marriage: Trends in Turkey, 1978-2008. *Journal of Family Issues*, 35(12), 1707-1724. <https://doi.org/10.1177/0192513x14538025>

Citation:

Rahimi, N. Ghodrati, H., & Ghodrati, Sh. (2023), Exploring Women's Experience of Early Marriages: A Study in Titkanlu City, Iran, *Journal of Population Association of Iran*, 18(35), 57-95. <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.1999279.1277>

ارجاع:

رحیمی، ندا، قدرتی، حسین، و قدرتی، شفیعه (۱۴۰۲). فهم تجربه زنان از ازدواج‌های زودهنگام: مطالعه‌ای در شهر تیتکانلو، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۸ (۳۵)، ۵۷-۹۵. <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.1999279.1277>

فهم تجربه زنان از ازدواج‌های زود هنگام: مطالعه‌ای در شهر تیتکانلو

ندا رحیمی^۱، حسین قدرتی^{۲*}، شفیعه قدرتی^۳

چکیده

امروزه علی‌رغم افزایش آگاهی و دانش عمومی مردم در حوزه‌های مختلف، ازدواج‌های زود هنگام در دنیا و ایران همچنان شایع است. استان خراسان شمالی در زمره استان‌هایی با بالاترین ازدواج‌های زودرس در ایران است. هدف پژوهش حاضر، مطالعه شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر ازدواج‌های زود هنگام در بین زنان زیر ۱۵ سال شهر تیتکانلو در استان خراسان شمالی است. روش پژوهش، کیفی بوده و از رویکرد نظریه زمینه‌ای استفاده شده است. مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر، ۲۴ نفر از زنان ازدواج کرده کمتر از ۱۵ سال شهر تیتکانلو هستند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدف‌مند و نظری انتخاب شده‌اند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با بهره‌گیری از رویه‌های نظام‌مند استراوس و کربین (۱۹۹۰) در سه مرحله کدگذاری «باز»، «محوری» و «انتخابی»، تحلیل شده‌اند. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که شرایط علی مؤثر بر ازدواج‌های زود هنگام عبارتند از: عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی و عوامل اقتصادی. اهمیت یافتن بدن و استفاده از رسانه‌های جمعی نیز به‌عنوان شرایط زمینه‌ای مؤثر بر ازدواج‌های زودرس شناخته شده‌اند. اعتقادات دینی و سنتی و مردانگی هژمونیک نیز عوامل مداخله‌گری هستند که بر واقعه ازدواج‌های زود هنگام در شهر تیتکانلو مؤثر بوده‌اند.

واژگان کلیدی: ازدواج، ازدواج زود هنگام، کودک همسری، نظریه زمینه‌ای، زنان شهر تیتکانلو.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۱

۱. دانشجوی کارشناسی‌ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران؛
nedarahimi2700@gmail.com

۲. دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران (نویسنده مسئول)؛
h.ghodrati@hsu.ac.ir

۳. استادیار جمعیت‌شناسی دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران؛
s.ghodrati@hsu.ac.ir

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.1999279.1277>

مقدمه و بیان مسئله

ازدواج از مهم‌ترین نهادهای جامعه است که از یک‌سو تنظیم‌کننده روابط جنسی و تضمین‌کننده سلامت اخلاقی جامعه بوده و از سوی دیگر، آغازگر زندگی خانوادگی در جهت ایجاد محیطی آرام و مناسب برای فرهنگ‌پذیری و اجتماعی‌شدن کودکان و در نتیجه، تضمین‌کننده آینده جامعه می‌باشد. به عبارتی، یکی از شاخص‌ترین مؤلفه‌های زندگی مشترک، ارتباط جنسی سالم و رضایت‌بخش زوجین است که در قالب ازدواج مشروع شکل می‌گیرد و بی‌گمان برخوردار از آمادگی لازم جسمی، روانی و اجتماعی رکن اساسی آن است. لیکن در این میان برای تعداد زیادی از دختران و برخی از پسران این ارتباط و پیوند مهم، قبل از سن قانونی و رشد لازم رخ می‌دهد که آثار منفی و پیامدهای ناگواری، به‌ویژه برای دختران به‌دنبال دارد و موجب آزار، اعمال خشونت و آسیب‌های جبران‌ناپذیری بر آنان خواهد بود. در واقع، ازدواج یک عمل اجتماعی است که از طریق یک عمل عمومی، مراسم مذهبی و سنتی انجام می‌شود و منعکس‌کننده اهداف، شخصیت و آداب و رسوم جامعه‌ای است که در آن انجام شده است. بسیاری از جوامع، حداقل سنی را برای ازدواج دختران جوان تعیین می‌کنند، اما در برخی موارد به منظور آمادگی‌های فیزیولوژیکی افراد برای بچه‌دار شدن محدودیت سنی در نظر گرفته شده است. باید در نظر داشت که همیشه نسبتی از کل ازدواج‌ها در سنین بسیار زودتر از حداقل سن قانونی اتفاق می‌افتد (Giday, 2006).

طبق اعلام سازمان یونسف (۲۰۲۳)، ازدواج زودهنگام کودکان به هر ازدواج رسمی یا غیررسمی بین یک کودک زیر ۱۸ سال و یک بزرگسال یا یک کودک دیگر اطلاق می‌شود. ازدواج زودهنگام نتیجه نابرابری جنسیتی ریشه‌داری است که باعث می‌شود دختران به‌طور نامتناسبی تحت تأثیر این عمل قرار گیرند. در سطح جهانی، شیوع ازدواج کودکان در میان پسران تنها یک ششم در میان دختران است (Watkins, 2016). امروزه حدود ۸۲ میلیون دختر که در حال حاضر بین ۱۰ تا ۱۷ سال سن دارند، قبل از ۱۸ سالگی ازدواج می‌کنند؛ این رقم دخترانی را که در سنین پایین‌تر ازدواج می‌کنند نیز در برمی‌گیرد (Mazurana et al., 2019). تخمین زده شده است بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۳۰، ۱۳۰ میلیون دختر ازدواج زودهنگام خواهند

داشت که از این تعداد ۱۴ میلیون دختر هر سال ازدواج می‌کنند و بسیاری از این‌ها زیر ۱۵ سال سن دارند. همچنین بیش از ۷۰۰ میلیون زنی که امروزه در قید حیات هستند، کودکان متأهلی‌اند که متأسفانه نیمی از این تعداد در جنوب آسیا به سر می‌برند (Pinheiro, 2006: 132).

در ایران نیز به مانند دیگر جوامع در حال توسعه پدیده کودک همسری در شکل قابل توجهی در نقاط مختلف کشور شایع است. به طوری که طبق آمارهای رسمی سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۹۳) بالغ بر ۱۸۷ هزار ازدواج زیر سن قانونی ثبت شده است. براساس گفته‌های معاونت پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی سازمان بهزیستی کشور در سال ۱۳۹۵، ۱۷ درصد ازدواج دختران در ایران پیش از رسیدن به سن ۱۸ سالگی می‌باشد. همچنین، بررسی داده‌های مرکز آمار ایران نشان می‌دهد طی سال‌های ۹۶ تا ۱۴۰۰، ۳۲ هزار ۵۲۴ دختر کمتر از ۱۵ سال ازدواج کرده‌اند. علاوه بر این، مطابق مرکز آمار ایران (۱۴۰۱) در ۹ ماه اول سال ۱۴۰۱ بیش از ۲۰ هزار مورد ازدواج برای دختران کمتر از ۱۵ سال رخ داده است. استان خراسان شمالی نیز یکی از استان‌هایی است که بیشترین آمار ازدواج‌های زود هنگام را در کشور دارد. براساس آمار ثبت احوال خراسان شمالی؛ در سال ۱۳۹۱، ۱۲۲۵ واقعه ازدواج در گروه سنی کمتر از ۱۵ سال در استان خراسان شمالی به ثبت رسیده است. براساس داده‌های سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، بیش از ۲ هزار واقعه ازدواج زودرس در استان اتفاق افتاده است که این تعداد در مقایسه با سال‌های ۹۳ و ۹۴ افزایش داشته است. همچنین براساس اعلام اداره کل ثبت احوال خراسان شمالی در ۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۰، ازدواج ۹۰۰ دختر ۱۱ تا ۱۵ سال در این استان به ثبت رسیده و این استان جزو ۵ استان نخست کشور در آمار ازدواج زود هنگام دختران است. این آمار نشان می‌دهد که هنوز هم کودک همسری یا ازدواج‌های زودرس مسئله‌ای نگران‌کننده برای استان می‌باشد. بنابراین، با عنایت به اینکه در استان خراسان شمالی و به ویژه شهر تیتکانلو، شیوع کودک همسری قابل تامل بوده و افزایش این پدیده می‌تواند کیفیت زندگی سالم و امنیت نهاد خانواده در سطوح مختلف را تحت تاثیر قرار دهد؛ انجام مطالعات علمی به منظور شناسایی عوامل زمینه‌ساز مسئله ازدواج‌های زود هنگام در جامعه هدف ضرورت دارد. همچنین کودک همسری پیامدهای متعددی بر روی زنانی که در سنین پایین ازدواج کرده‌اند دارد. از نظر زنانی

که در سنین پایین ازدواج کرده‌اند تحمیل کودک همسری بر آن‌ها، روح و روان و جسم آنها را عذاب می‌دهد و باعث افزایش فشارها و مسئولیت‌های زندگی، پیری زودرس، از بین رفتن شور و نشاط جوانی، ناامیدی از زندگی، تحمل خشونت‌ها خانگی، محروم شدن از تحصیل و غیره می‌شود. علاوه بر این، از آنجایی که ازدواج زودرس با توجه به زمینه فرهنگی و اجتماعی، محیط و سطح توسعه‌یافتگی مناطق متفاوت می‌باشد، برای فهم زمینه‌ها و عوامل و متغیرهای مرتبط با این مسئله بایستی به دیدگاه‌ها، نگرش‌ها و تجربه‌های زیسته افراد روی آورد. بنابراین، ضرورت و اهمیت این پژوهش در میان زنان متأهل شهر تیتکانلو به خوبی نمایان می‌شود. در این راستا، هدف پژوهش حاضر، مطالعه شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر موثر در وقوع ازدواج‌های زودهنگام در بین زنان شهر تیتکانلو است.

پیشینه پژوهش

یافته‌های پژوهش سلحشور (۱۳۹۹) بیانگر آن است که بین عوامل اجتماعی از جمله تحصیلات، طبقه اجتماعی، استفاده از رسانه‌های جمعی و خردگرایی با ازدواج زودهنگام رابطه منفی وجود دارد. همچنین بین متغیرهای سستی بودن خانواده، بی‌اعتمادی به خانواده پدری و نابرابری‌های جنسیتی با ازدواج زودهنگام رابطه مثبت وجود دارد. فقط متغیر آسان‌گیری انتخاب همسر از سوی خانواده با ازدواج زودهنگام، رابطه معناداری نداشته است.

یافته‌های علی‌پور آبدار (۱۳۹۹) بیانگر آن است که بلوغ جنسی زودرس، مردسالاری، اعتقادات مذهبی، موقعیت محل زندگی و زندگی با پدر و مادر ناتی مهم‌ترین علل زمینه‌ساز کودک همسری در بین موارد بررسی شده در شهر تبریز است. عسکری ندوشن و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که ازدواج زودهنگام در بستری مردسالارانه رخ می‌دهد که برتری قدرت مردان را به صورتی مشروع و پذیرفته‌شده بازمی‌تاباند و با خشونت‌های سراسرین، ارزش‌زدایی از زنان و در مقابل، تعریف ارزش افزوده برای پسران، بر ساخته می‌شود.

جوادیان و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌شان در خصوص زمینه‌های ازدواج زودهنگام سه مقوله اصلی به دست آوردند. مقوله اول، عوامل مربوط به فرد است که پاسخ‌گویی به نیازها، ضعف مهارت‌های زندگی، فرار از شرایط سخت خانواده و تسهیل‌گرهای ازدواج را شامل

می‌شود. مقوله دوم، عوامل والدینی است که اقتدار والدین، نگرانی‌های والدین، اعتقادات فرهنگی - مذهبی والدین و مشکلات خانوادگی را در بر می‌گیرد. مقوله سوم نیز عامل اعتقادات و باورهای سنتی است. یافته‌های رحیمی نامدار (۱۳۹۸) نشان داد که متغیرهای احساس محرومیت نسبی، امید به آینده، سنت‌گرایی، دینداری و تبعیض جنسیتی با گرایش به کودک همسری رابطه معناداری دارند اما متغیرهای سرمایه اقتصادی، رسانه‌های جمعی، فبتیشیسیم مالی و بعد خانوار رابطه معناداری با متغیر کودک همسری ندارند.

افتخارزاده (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای با عنوان «تجربه زیسته زنان در ازدواج زود هنگام» به بررسی تجربه زیسته دوازده مورد از زنان شهر تهران پرداخته که کودک همسری را در سنین پایین تجربه کرده بودند. یافته‌ها نشان می‌دهند که فقر و عوامل اقتصادی، فرهنگ خانوادگی، محلی و قومی و ترس از بی‌آبرویی مهم‌ترین علل رخداد ازدواج زود هنگام در میان نمونه مورد بررسی در این تحقیق بوده است.

یافته‌های سادات صفوی و مینایی (۱۳۹۴) بیانگر آن است از آن جایی که این زنان در فرایند انتخاب همسرشان دخیل نبوده‌اند و به رشد کافی عقلی نرسیده بودند، ازدواج‌شان در حقیقت توافقی میان والدین دختر و پسر بوده است؛ این دختران حتی تصور و شناخت درستی از ازدواج و مسئولیت‌های مربوط به آن نداشته‌اند و از نظر روابط اجتماعی و فرهنگی در جامعه و همچنین روابط شخصی، نظیر برقراری ارتباط مناسب با همسر، فرزندان و اطرافیان‌شان دچار مشکلات فراوانی شده‌اند.

یافته‌های مورتادا^۱ و همکاران (۲۰۱۷) نشان داد که اگر چه کودک همسری یک شیوه رایج در سوریه قبل از جنگ بود، اما به نظر می‌رسد که عوامل جدیدی به وقوع کودک همسری در بین پناهندگان سوری در لبنان کمک می‌کنند. پاسخ‌دهندگان به رابطه بین جنگ و جابجایی، احساس ناامنی، بدتر شدن شرایط اقتصادی و اختلال آموزش نوجوانان و زنان اشاره کردند.

یودین^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی به این نتیجه رسید که ازدواج‌های زودرس در بنگلادش به صورت معنی‌داری با ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی خانواده همبسته می‌باشد. در این مطالعه استدلال می‌شود که قومیت، الگوهای خانوادگی، الگوهای سکونت، بی‌سوادی و پایگاه شغلی انتسابی از عوامل خطر ازدواج‌های زودرس در بین زوج‌های روستایی بنگلادش هستند.

سیگل - اینگلچین^۲ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به مطالعه ازدواج زود هنگام از نگاه زنان متاهل و نامزد مسلمان در کشور اسرائیل پرداختند. یافته‌های به دست آمده از زنان نامزد کرده نشان می‌دهد که ازدواج زود هنگام برای آن‌ها راهی برای برآورده ساختن نیاز خود در رسیدن به آزادی، داشتن عشق در یک چارچوب قابل احترام فرهنگی و فرار از فقر و از خانواده سخت‌گیر بوده است. برعکس، روایت زنان متاهل نمایانگر هزینه سنگین و مزایای محدود ازدواج زود هنگام، ایجاد مشکلات شدید و عدم حل مشکلات پیشین می‌باشد.

براساس یافته‌های ونگ و بوگنسچتز^۳ (۲۰۱۴) ازدواج در سنین پایین در همونگ نرخ بالایی دارد. همچنین، بین ازدواج زود هنگام و سطح درآمد کم و تحصیلات پایین ارتباط وجود دارد. زنان جوان متاهل در مقایسه با زنانی که می‌خواهند در سنین بالاتر ازدواج کنند؛ دسترسی کمتری به امکانات آموزشی دارند. بورجو^۴ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به مطالعه ازدواج‌های زود هنگام در منطقه آناتولی ترکیه پرداخته است. یافته‌های وی بیانگر آن است که عواملی مثل فقر، پایین بودن سطح سواد والدین، زیاد بودن تعداد فرزندان خانه پدری، تمایل به بچه‌دار شدن زن در فرهنگ منطقه مورد بررسی، عوامل زمینه‌ساز ازدواج زود هنگام دختران است.

یوکسل کاپتاو اوغلو^۵ و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی فرایند ازدواج زود هنگام در کشور ترکیه پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد که نسبت کل زنان ۲۰ تا ۲۴ ساله که قبل از سن ۱۸ سالگی

1. Uddin

2. Segal-Engelchin

2. Vang & Bogenschutz

4. Burcu

5. Yüksel-Kaptanoğlu

ازدواج کرده‌اند، از ۳۸ درصد در سال ۱۹۷۸ به ۱۴ درصد در سال ۲۰۰۸ کاهش یافته است. افزایش سطح تحصیلات زنان و دستیابی به برابری جنسیتی در تمامی حوزه‌های زندگی گامی ضروری برای مقابله با مشکل ازدواج زودهنگام و از میان برداشتن ازدواج کودکان می‌باشد.

سابه^۱ و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که چهار عنصر اختلافات قانونی و اجتماعی در مفهوم‌سازی ازدواج زودرس و اجباری، تاثیر قانون‌گذاری، تحصیلات و عامل اقتصادی را از جمله عوامل تاثیرگذار بر ازدواج زودرس دانسته و قانون جدید خانواده و یا مجموعه قوانین مدون را به‌عنوان بیشترین عامل موثر در پیشرفت حقوق زنان در حوزه ازدواج می‌دانند. یافته‌های پژوهش اوکر و استوکس^۲ (۲۰۰۸) بیانگر آن است که افرادی که زودتر ازدواج می‌کنند به احتمال زیاد از خانواده‌های محروم، از خانواده‌های محافظه‌کار پروتستان یا مورمون^۳ هستند، برای ایمان مذهبی خود ارزش بیشتری قائل هستند، دارای مدرک تحصیلی دبیرستان یا پایین هستند.

گیدای (۲۰۰۶) دلایل اصلی ازدواج زودهنگام را حفظ آبرو (حفظ نام خوب و اعتبار اجتماعی)؛ تقویت رابطه بین خانواده‌هایی که در آن ازدواج صورت گرفته؛ تضمین بکارت دختران؛ ترس از اینکه اگر سن دختر بالا برود نتواند در سنین بالاتر ازدواج کند و خواستگار نداشته باشد، ترس از رابطه جنسی قبل از ازدواج و بارداری، عدم آگاهی از ممنوعیت قانونی ازدواج زودرس و ضعف در اجرای قانون مربوط به سن ازدواج دانسته است.

در جمع‌بندی پیشینه پژوهش می‌توان گفت که اگرچه در خارج از کشور تحقیقات متعددی در زمینه دلایل ازدواج زودهنگام صورت گرفته، اما در داخل کشور به‌ویژه در استان خراسان‌شمالی با وجود آمار بالای کودک همسری، مطالعات قابل توجهی در خصوص این مسئله انجام نشده و نظر به تفاوت‌های فرهنگی و وضعیت اجتماعی انجام مطالعه ضروری به نظر می‌رسد. همچنین در داخل کشور پژوهش‌های انگشت‌شماری با استفاده از روش‌های

1. Sabbe

2. Uecker & Stokes

3. Mormon

کیفی به مطالعه تجربیات زیسته زنان در زمینه ازدواج زود هنگام پرداخته‌اند و اکثر تحقیقات انجام شده عمدتاً با رویکرد کمی به مطالعه نگرش و گرایش افراد به ازدواج زود هنگام و پیامدهای ازدواج زود هنگام از قبیل ترک تحصیل پرداخته‌اند. همچنین این مطالعات به ارائه برخی از آمارها در خصوص تعداد یا میزان کودک‌همسری بسنده نموده‌اند. بنابراین، مطالعه دلایل و زمینه‌های ازدواج زود هنگام زنان، ضروری به نظر می‌رسد.

مبانی مفهومی و نظری

در سطح بین‌المللی، ازدواج کودکان یکی از اشکال ازدواج اجباری به شمار می‌رود و نمونه‌ای از خشونت جنسیتی است. ازدواج اجباری، ازدواجی است که بدون رضایت آزادانه از طرف یکی از زوجین یا هر دوی آنها صورت می‌گیرد و با فشار جسمی و عاطفی همراه است. ازدواج زود هنگام با ازدواج اجباری مرتبط است زیرا افراد زیر سن قانونی‌اند و قادر به دادن رضایت آگاهانه نیستند (Clark, 2004). ازدواج کودک بدین معنی است که زوجین یا یکی از آنها، کودک بوده و ازدواجی تحت قوانین مدنی، مذهبی و یا عرفی با ثبت یا بدون ثبت رسمی، صورت بگیرد (مقدادی و جوادی‌پور، ۱۳۹۶: ۳۹). مطابق با تعریف ماده «یک» کنوانسیون حقوق کودک به طفل زیر ۱۸ سال کودک اطلاق می‌شود. از این رو، ازدواج قبل از سن ۱۸ سالگی، ازدواج زود هنگام نامیده می‌شود، زیرا دختر قبل از ۱۸ سال به لحاظ فیزیکی، فیزیولوژیکی و روانی آمادگی زیادی برای پذیرش مسئولیت زندگی و تأمین آن را ندارد (Dahl, 2010). بنابراین، ازدواج زود هنگام ازدواجی است که قبل از فراهم شدن شرایط ازدواج از قبیل بلوغ، توانایی جسمانی و رشد لازم اتفاق می‌افتد و طرفین عقد نکاح یا یکی از آنان، به علت فقدان رشد کافی، آمادگی جسمی و یا روحی را برای این امر مهم ندارند.

نظریه‌های اندکی درباره ازدواج‌های زود هنگام از سوی صاحب‌نظران مطرح گردیده که از مهم‌ترین آنها می‌توان به نظریه مدرنیزاسیون یا نوسازی، نظریه‌های نابرابری جنسیتی، نظریه نظام‌ها، و نظریه‌های اجتماعی خانواده اشاره نمود. ویلیام گود^۱ به‌عنوان یکی از نظریه‌پردازان

1. William Good

حوزه نوسازی، برای تبیین تفاوت سن ازدواج افراد از مفهوم مدرنیزاسیون استفاده کرده است. بر این اساس، کاهش یا افزایش سن ازدواج با درجات مدرنیزاسیون مقایسه شده است. مدرنیزاسیون در سطوح فردی و اجتماعی با تأثیرگذاری در زمان ازدواج انجام می‌شود. در میان مهم‌ترین عامل‌های مدرنیزاسیون، به گسترش فرصت‌های تحصیلی، تغییرات در نیروی کار و فعالیت‌های شغلی، اشتغال زنان و شهرنشینی می‌توان اشاره کرد. افرادی که در مناطق شهری زندگی می‌کنند به دلیل شیوه‌های زندگی متفاوت و نیز کنترل اجتماعی ضعیف‌تر، نسبت به مناطق روستایی، ازدواج‌شان با تأخیر انجام می‌شود (نیکخواه و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰۳). در جریان مدرنیزاسیون، خانواده‌محوری به فردمحوری تبدیل می‌شود. فرایند مدرنیزاسیون با ترجیح خانواده هسته‌ای، فردمحوری در مقابل خانواده‌محوری، بهبود موقعیت زنان، گسترش تحصیلات عمومی شهرنشینی و ازدواج‌های با انتخاب آزاد در سنین بالا را تشویق می‌کند و همچنین این فرایند با تغییر نگرش‌ها و ایده‌های افراد جامعه همراه است. بنابراین با تغییر در نگرش‌های حاصل از مدرنیزاسیون، سن شروع به زناشویی افراد بالاتر رفته و افراد در سنین بالاتری همسر انتخاب می‌کنند. با توجه به این نظریه می‌توان گفت در مناطق کمتر توسعه یافته یا در حال توسعه به دلیل بودن عامل‌های مدرنیزاسیون با پدیده پیش‌رسی ازدواج روبه‌رو هستند. در این مناطق فرصت‌های تحصیلی و فرصت‌های اشتغال و شهرنشینی به شدت محدود و اغلب ازدواج‌ها زودتر از سن قانونی یا شرعی انجام می‌شود (رحیمی نامدار، ۱۳۹۸: ۱۵).

در نظریه مبادله انسان دائماً درصد بهره‌گیری از حداقل هزینه‌هاست. اصل جستجوی پاداش‌های اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناختی در نهاد انسان نهفته است. طبق این نظریه تصمیم‌گیری برای ازدواج نوعی تصمیم به سرمایه‌گذاری است که در آن هزینه‌ها و دستاوردهای شخص ازدواج‌کننده در طول زمان واقعیت پیدا می‌کند. مضیقه ازدواج که یکی از عوامل مؤثر در افزایش سن ازدواج مطرح شد، از این رهیافت قابل تبیین است. با توجه به ترکیبات مبادله (عرضه و تقاضا) هر گاه در بازار ازدواج، تقاضا برای دختران بیشتر از عرضه آن باشد سبب می‌شود دختران در سنین پایین‌تری ازدواج کنند و برعکس هر گاه عرضه بیشتر از تقاضا باشد سبب بالا رفتن سن ازدواج دختران می‌شود و این بازار عرضه و تقاضای ازدواج است که سن ازدواج را

تعیین می‌کند. ملاحظه می‌شود که در تئوری مبادله انسان‌ها همواره به ارزیابی هزینه‌ها و منافع حاصل از ازدواج می‌پردازند. در جوامع سنتی (روستایی) و کمتر توسعه یافته فرزندان به خصوص فرزند دختر برای والدین بیشتر نقش مصرف‌کننده و بار اضافی را دارد؛ بنابراین در شرایط سخت و تنگنای اقتصادی برخی خانواده‌ها به فکر ازدواج دخترشان می‌افتند تا از هزینه‌ها و بار اقتصادی خانواده بکاهند. در چنین شرایطی پیش‌روی ازدواج یا ازدواج زودهنگام افزایش می‌یابد (احمدی و رضایی، ۱۳۹۴: ۸۳).

تحلیل مبانی نظری فمینیست‌ها مویده این است که کودک همسری محصول جامعه‌پذیری و فرهنگی است که زنان جامعه را براساس آن تربیت می‌کنند. بنابراین، القای ایدئولوژی خانه‌نشینی، مطیع بودن، مهربانی، کم‌رویی و در واقع شخصیت تابع توسط جامعه و فرهنگ مردسالارانه عامل اصلی کودک همسری یا ازدواج زودهنگام دختران جامعه است. در واقع، براساس نظریه‌های فمینیستی عامل اصلی کودک همسری جامعه، فرهنگ و ایدئولوژی مردسالارانه جامعه است که زنان را به عنوان افرادی مطیع و شخصیت تابع تربیت می‌کنند و این زنان به‌جز خانه، فرزند و زیبایی به چیز دیگری علاقه ندارند و ازدواج زودهنگام حاصل همین جامعه‌پذیری، ایدئولوژی خانه‌نشینی و شخصیت تابع و مطیع دختران است که در برابر تصمیم دیگران به‌ویژه خانواده تسلیم و تن به کودک همسری یا ازدواج زودهنگام می‌دهند. براساس این نظریه‌ها هر چقدر نابرابری میان دو جنس بیشتر باشد و این نابرابری توأم با فقر مالی، بی‌سوادی والدین، جمعیت زیاد اعضای خانواده، فقر فرهنگی و عقاید قالبی جنسیتی باشد، والدین ترجیح می‌دهند که فرزندان‌شان زودهنگام ازدواج نمایند (سلحشور، ۱۳۹۹: ۲۲).

در تحلیل مسائل مربوط به خانواده براساس نظریه نظام‌ها باید ارتباطات و روابط متقابل اعضای خانواده با یکدیگر و ارتباط خانواده به‌عنوان یک نظام اجتماعی با سایر نظام‌های اجتماعی جامعه از جمله مدرسه، دین، سیاست، اقتصاد و غیره توجه کرد. نظریه سیستم‌ها جامعه را به‌عنوان اجزای به هم پیوسته می‌بیند. این نظریه لازم می‌داند که رابطه بین اجزا را همانند رابطه بین یک سیستم و یا سیستم‌های دیگر اجتماعی بررسی کند (پین، ۱۳۹۱). در نظریه سیستمی ازدواج کودک به منزله یک تصمیم صرفاً شخصی یا خانوادگی تحلیل نمی‌شود بلکه محصول روابط

سیستم‌های گوناگون در یک جامعه است که می‌تواند افزایش یا کاهش این پدیده را در پی داشته باشد. سیستم‌های خانواده، مدرسه، محله، فرهنگ، دین، سیاست، قوانین و... از جمله سیستم‌هایی هستند که می‌توانند در این پدیده دخیل باشند و تحلیل صحیح روابط این سیستم‌ها و تأثیر آن بر بروز ازدواج زودهنگام می‌تواند به روشن‌تر شدن زوایای این پدیده یاری رساند (افتخارزاده، ۱۳۹۴: ۱۱۸).

نظریه‌های اجتماعی خانواده استدلال می‌کنند که ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی خانواده و اعمال مرتبط بیشتر از عوامل عینی و بیرونی بر الگوهای ازدواج زودرس در جوامع سنتی تأثیر دارند. اندیشمندان خانواده بر این باورند که هر کودکی در یک محیط فرهنگی و اجتماعی متمایز به دنیا می‌آید به واسطه فرایندهای اجتماعی شدن، ارزش‌های فرهنگی - اجتماعی خاص خانواده را به دست می‌آورد که تأثیرات زیادی بر سبک زندگی وی از تولد تا مرگ دارد. در واقع، کودک از زمان تولد خود یاد می‌گیرد که با چه کسی و چه زمانی ازدواج کند، کجا زندگی کند، چه مسئولیتی نسبت به خانواده و جامعه دارند. این ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی نسبتاً پایدار به نسل بعدی منتقل می‌شود (رحیمی نامدار، ۱۳۹۸).

عامل مهم دیگری که در سن ازدواج موثر است؛ نظام خانواده می‌باشد. در جوامعی که «نظام خانواده گسترده» شایع است، سن ازدواج معمولاً پایین است. در این نظام که مسئولیت تربیت فرزندان بین همه اعضای خانواده مشترک است؛ بچه‌ها به آسانی مورد قبول قرار می‌گیرند و افراد کم سن و سال که بعد از ازدواج وارد خانواده می‌شوند؛ مورد حمایت و آموزش قرار می‌گیرند. برعکس، در جوامعی که خانواده هسته‌ای الگوی غالب است؛ مسئولیت بزرگ کردن فرزندان عمدتاً بر دوش والدین بوده و ازدواج آن قدر به تاخیر می‌افتد تا فرد بتواند از عهده مسئولیت‌های خود برآید. بنابراین، می‌توان گفت که سن ازدواج از بسیاری از عوامل اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی تأثیر می‌پذیرد. همچنین، بین سن ازدواج، سواد، تحصیلات، قومیت، محل سکونت در شهر و روستا و به‌طور کلی، پایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد ارتباط وجود دارد (کاظمی‌پور، ۱۳۸۸: ۱۰۷).

روش و داده‌ها

روش تحقیق به کار رفته در این پژوهش، کیفی بوده و از رهیافت نظریه زمینه‌ای یا داده‌بنیاد به‌عنوان روش عملیاتی پژوهش استفاده شده است. در پژوهش حاضر نیز با توجه به این‌که نظریه‌های موجود در خصوص ازدواج زودهنگام زنان، از بافت و بسترهای موجود این پدیده فرهنگی در ایران غفلت نموده‌اند یا بدان توجهی نکرده‌اند، از روش نظریه داده‌بنیاد استفاده شده است تا شرایط علی (علل تاثیرگذار)، شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر در ازدواج‌های زودهنگام زنان نشان داده شود. مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر، با توجه به شایع بودن ازدواج‌های زودهنگام در سنین زیر ۱۵ سال، زنان ازدواج کرده کمتر از ۱۵ سال یعنی متولدین ۱۳۸۶ به بعد در شهر تیتکانلو در سال ۱۴۰۱ هستند. معیار ورود به مطالعه، ازدواج نمودن زنان زیر ۱۵ سال و ملاک خروج از مطالعه نیز ازدواج بالای ۱۵ سال بود. شهر تیتکانلو تا اواسط سال ۱۳۸۸ به‌عنوان یک مرکز روستایی بوده است و طی سرشماری سال ۱۳۸۵ دارای ۳۹۰۰ جمعیت که طی بررسی‌های صورت گرفته مشخص گردید از آمار و ارقام ذکر شده ۵۲ درصد آن را زنان با جمعیتی برابر ۱۹۰۵ نفر و ۴۸ درصد آن را مردان با جمعیتی برابر ۱۷۵۷ نفر تشکیل می‌دهند. جمعیت فعلی شهر تیتکانلو تقریباً برابر ۴۲۵۰ نفر می‌باشد. شغل اغلب مردم این شهر، کشاورزی و باغداری و دامپروری است. در نظریه داده‌بنیاد، چارچوب نمونه‌گیری به جای آن‌که معرف آماری باشد، هدف‌مند^۱ و نظری^۲ است. در پژوهش حاضر نیز نمونه‌گیری با استفاده از روش نمونه‌گیری هدف‌مند شروع و براساس نمونه‌گیری نظری تا اشباع داده‌ها ادامه یافت. در واقع، براساس نمونه‌گیری هدف‌مند سعی شد افرادی که حامل تجربه‌های مرتبط با مسئله و پرسش‌های تحقیق بودند انتخاب شوند. یعنی از زنان ازدواج کرده کمتر از ۱۵ سال انواع مختلف اطلاعات لازم از جنبه‌های مختلف مسئله تحقیق به‌دست آورده شد. در واقع، این افراد در حوزه مسئله پژوهش به‌گونه‌ای انتخاب شدند که داده‌های مورد نیاز تحقیق از جهت تنوع و کفایت آن به اشباع برسد و داده‌های گردآوری شده هم حالت‌های متوسط و متعارف^۳ و هم حالت‌های

1. Purpsive Sample
2. Theoretical Sample
3. Typical Case

مفرط یا انحرافی^۱ را نشان دهند. سپس برای رسیدن به اشباع نظری با نمونه‌های بیشتر و دیگری از دختران ازدواج کرده کمتر از ۱۵ سال مصاحبه صورت گرفت تا در نهایت به نظریه‌ای که توان کافی و لازم در زمینه توضیح و تبیین موضوع و مسئله پژوهش را دارا باشد، دست یابیم.

در مطالعه حاضر، با توجه به ماهیت کیفی پژوهش، لزومی به مشخص کردن تعداد نمونه به صورت پیش فرض وجود نداشته است و تکرار داده‌های گردآوری شده قبل، مشخص‌کننده تعداد نمونه‌ها بوده است. در مجموع، با ۲۴ نفر مصاحبه شد چرا که داده‌های گردآمده، تکراری شدند و طبقات اطلاعاتی جدیدی به دست نیامدند و بدین ترتیب محققان به اشباع نظری دست یافتند. در این زمینه، کرسول نیز تعداد ۲۰ تا ۳۰ نفر را برای انجام یک نظریه داده‌بنیاد خوش ساخت، مناسب می‌داند (کرسول، ۱۳۹۶: ۱۵۵).

در پژوهش حاضر، برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. مصاحبه‌های صورت گرفته با هدف کشف و فهم دیدگاه پاسخگویان در زمینه علل، عوامل زمینه‌ساز و مداخله‌گر موثر بر ازدواج زود هنگام بوده است. در این راستا با بهره‌گیری از رویه‌های نظام‌مند استراوس و کربین^۲ (۱۹۹۰)، پروتکل مصاحبه تنظیم شد. در این پروتکل، پرسش‌هایی در زمینه اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان، دلایل، عوامل زمینه‌ساز و عوامل مداخله‌گر ازدواج زود هنگام مشارکت‌کنندگان طرح شده بودند. همچنین از خلال گفته‌های مشارکت‌کنندگان نیز سوالاتی استخراج و طرح شدند. سوالاتی که در پروتکل مصاحبه طرح شده بودند عبارتند از: چرا در سن کودکی ازدواج نمودید؟ چه عواملی باعث ازدواج شما در سن زیر ۱۵ سال شدند؟ تجربه زیسته شما از ازدواج زود هنگام به چه صورت است؟

مصاحبه‌ها با وقت قبلی و سوالات جذاب و غیررسمی شروع شدند. در طول مصاحبه، پژوهشگر با ایجاد یک رابطه صمیمی با پاسخگو، سعی نمود تا همه نظرات و دیدگاه‌های وی را در زمینه مسئله پژوهش به دست بیاورد. همچنین به مشارکت‌کنندگان اطمینان خاطر داده شد که همه نظرات و اطلاعات شخصی آن‌ها کاملاً محرمانه خواهد ماند و کسی جز محقق بدان‌ها

1. Extreme or Deviant Case
2. Strauss & Corbin

دسترسی نخواهد داشت. همچنین به منظور رعایت جنبه‌های اخلاقی مربوط به حفظ حریم خصوصی شرکت‌کنندگان، کلیه اسامی مشارکت‌کنندگان در پژوهش به صورت نام مستعار ذکر گردیده است. مدت زمان مصاحبه با هر مشارکت‌کننده به‌طور متوسط یک ساعت طول کشید. پس از اتمام مصاحبه‌ها، به منظور تحلیل داده‌های گردآوری شده با بهره‌گیری از روش مقایسه‌ای مداوم و مطابق با روش استراوس و کربین در سه مرحله کدگذاری «باز»، «محوری» و «انتخابی» (Flick, 2018) مورد تحلیل قرار گرفتند. همچنین برای اعتبار و اعتمادبخشی به داده‌ها، از قابلیت اعتبار یا اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری، قابلیت اعتماد، و قابلیت تأیید (Denzin & Lincoln, 2018) استفاده شده است. در واقع، در پژوهش حاضر، به منظور رعایت قابلیت اعتبار یا روایی پژوهش سعی شد افرادی وارد مطالعه شوند که اطلاعات مفیدی در خصوص کودک همسری داشتند. برای رسیدن به انتقال‌پذیری، از آنجایی که در روش کیفی پژوهشگر موظف است تا مجموعه داده‌ها و توصیفات متنی خود را به نحوی کامل و غنی عرضه کند، سعی شد با عرضه کامل یافته‌ها، این مهم تحقق یابد. برای دستیابی به قابلیت اعتماد، یافته‌های پژوهش به چند تن از پاسخگویان داده شد و از آن‌ها خواسته شد تا نتایج را بررسی و بازبینی کرده، نظرات خود را اعلام کنند. قابلیت تأیید نیز توسط محقق از طریق مرور و بازبینی‌های دقیق و چندین باره داده‌ها، تفسیرها و یافته‌های این مطالعه با نگاهی به مطالعات پیشین حاصل شد.

یافته‌های پژوهش

۱) سیمای کلی مشارکت‌کنندگان

در جدول ۱، ویژگی‌های دموگرافیک یا جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان پژوهش آورده شده است. اطلاعات این جدول بیانگر آن است که مشارکت‌کنندگان به لحاظ سن در بازه ۱۲ تا ۱۵ سال قرار دارند. پایین‌تر سن موقع ازدواج، ۱۱ سال و بیشترین سن، ۱۴ سال بود. سطح تحصیلات مشارکت‌کنندگان از پنجم ابتدایی تا سوم راهنمایی است و شغل همه آنها خانه‌داری است. به لحاظ تعداد فرزند نیز ۱۰ نفر از مشارکت‌کنندگان بدون فرزند، ۱۳ نفر، تک فرزند و یک نفر نیز دو بچه دارد.

جدول ۱. مشخصات کلی مشارکت‌کنندگان

نام مستعار	سن	سن موقع ازدواج	سطح تحصیلات	شغل	تعداد فرزند
مریم	۱۵	۱۳	سوم راهنمایی	خانه‌دار	۱
مهدیه	۱۴	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۱
زهرا	۱۳	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۲
الناز	۱۲	۱۱	پنجم ابتدایی	خانه‌دار	۰
مهناز	۱۴	۱۳	سوم راهنمایی	خانه‌دار	۱
شراره	۱۲	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۰
کوثر	۱۵	۱۴	هشتم راهنمایی	خانه‌دار	۱
اسما	۱۳	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۰
سمیرا	۱۴	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۱
شهلا	۱۲	۱۱	پنجم ابتدایی	خانه‌دار	۰
بنفشه	۱۳	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۰
منیژه	۱۵	۱۳	هفتم راهنمایی	خانه‌دار	۱
پریسا	۱۴	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۱
الهه	۱۲	۱۱	پنجم ابتدایی	خانه‌دار	۰
فهیمة	۱۳	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۰
راحله	۱۵	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۰
رباب	۱۴	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۱
حنانه	۱۴	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۱
نسترن	۱۳	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۰
سارا	۱۵	۱۳	سوم راهنمایی	خانه‌دار	۱
مژگان	۱۲	۱۱	پنجم ابتدایی	خانه‌دار	۰
مینا	۱۴	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۱
ساناز	۱۴	۱۲	ششم ابتدایی	خانه‌دار	۱
فاطمه	۱۲	۱۱	پنجم ابتدایی	خانه‌دار	۰

۲) شرایط علی یا دلایل ازدواج‌های زودهنگام

شرایط علی موثر بر کودک همسری عبارتند از: عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی و عوامل اقتصادی.

۲-۱. عوامل فردی

مقوله محوری عوامل فردی ترکیبی از سه خرده مقوله «نیاز به همدم و تکیه‌گاه»، «تمایل مردان به ازدواج با دختران کم سن» و «ضعف مهارت‌های زندگی» است. مطابق اظهارات مشارکت‌کنندگان، نیاز به همدم و تکیه‌گاه نیز از جمله عواملی است که در وقوع پدیده کودک‌همسری در شهر تیتکانلو نقش دارد. «نیاز به دوست داشتن» و «نیاز به دوست داشته شدن» از جمله انگیزه‌هایی هستند که دختران را برای ازدواج زودهنگام ترغیب می‌کنند. طوری که دختران «نیاز به محبت و توجه» و «بی‌منت بودن خانه شوهر» را عاملی مهم در جهت پیدا نمودن همدم و تکیه‌گاه در سنین پایین می‌دانند.

«خب آدم واقع نیاز داره که یکی اون رو دوست داشته باشه و اونم یکی دیگه را دوست داشته باشه. تو خونه خیلی بهم منت می‌زنند من فکر می‌کنم که خونه شوهر بی‌منت است برای همین زود ازدواج کردم» (مهدیه، ۱۴ ساله).

اظهارات مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که تمایل پسران برای ازدواج با دختران کم سن و سال هم نقش مهمی در افزایش کودک همسری دارد. آن‌ها معتقدند که در نظر پسران، دختران کم سن و سال شاداب‌تر و سرحال‌تر هستند. همچنین آن‌ها معتقدند که راحت‌تر و بهتر می‌توان روی دختران کم سن و سال تاثیر گذاشت و به هر طریقی که ایده‌آل‌شان هست آن‌ها را تربیت یا بزرگ نمود.

«خیلی از پسرها معتقدند وقتی با دختری که سن و سالش کم هست ازدواج می‌کنی راحت‌تر می‌توانی روش تاثیر بگذاری و اون دختر را هر جور که خودت دوست داری می‌توانی بزرگ کنی» (زهرا، ۱۳ ساله).

آخرین عاملی که در مقوله زمینه‌های فردی، مشارکت‌کنندگان در اظهارات‌شان بدان اشاره کرده‌اند، ضعف مهارت‌های زندگی است. در واقع، مشارکت‌کنندگان «نرسیدن به بلوغ فکری»، «نرسیدن به بلوغ عقلی»، «عدم استقلال یا مستقل نشدن دختر»، «نداشتن توانایی و قدرت تصمیم‌گیری»، «تسلیم محض تصمیمات خانواده بودن»، «عدم آگاهی دختران از مسئولیت‌های ازدواج» را عاملی اساسی در ترغیب به سمت ازدواج زودهنگام می‌دانند. مشارکت‌کنندگان گفته‌اند:

«توانایی و قدرت تصمیم‌گیری به شکل مستقل را نداشتم و هیچ اطلاعی از مسئولیت‌های دوران متاهلی نداشتم و تابع تصمیمات خانواده بودم. اصلاً نمی‌دانستم ازدواج چیه» (کوثر، ۱۵ ساله).

۲-۲. عوامل خانوادگی

مقوله محوری عوامل خانوادگی از ترکیب سه خرده مقوله «رهایی از محدودیت‌های خانه پدری»، «خانواده نابسامان» و «فقر عاطفی در خانواده» است. مطابق اظهارات مشارکت‌کنندگان، رهایی از محدودیت‌های خانه پدری (کسب فرصت آزادی) و زندگی در یک خانواده نابسامان از عوامل موثر بر وقوع کودک همسری در بین دختران هستند. در واقع، تنگناها و محدودیت‌های خانه پدری، نبود عاطفه و محبت در خانه پدری، انجام کارهای یکنواخت و روزمره در خانه پدری، وجود اختلافات و تعارضات خانوادگی بین والدین و در برخی موارد فرار از دست پدر یا مادر ناتنی از جمله عواملی هستند که سوژه‌ها برای رهایی از آن‌ها تن به کودک همسری یا ازدواج زودرس می‌دهند تا با ازدواج منزلت و قدرت بیشتری کسب کنند.

«مادرم وقتی چهار سالم بود فوت کرد و پدرم با زن دیگه‌ای ازدواج کرد. زندگی با نامادری واقعاً خیلی سخته و از دست همدیگه خسته شده بودیم و برای رهایی از این شرایط زود ازدواج کردم» (سمیرا، ۱۴ ساله).

وجود فقر عاطفی در خانواده‌ها نیز از دیگر دلایل شناسایی شده موثر در ازدواج زودرس دختران است. افرادی که در یک خانواده زندگی می‌کنند از مأمّن خانواده، نیازهای عاطفی خودشان را که در یک فضای ملموس، طبیعی و درست است، می‌گیرند. این موضوع این باعث می‌شود افراد، شاداب و زنده باشند و دچار فقر عاطفی نشوند. به‌طور طبیعی وقتی خانواده نتواند

نقش عاطفی خودش را ایفا کند فرزندان دچار مشکل فقر عاطفی، سردی و ارتباطات سطحی می‌شوند و برای رهایی از این شرایط دست به کارهای مختلفی می‌زنند که ازدواج زودس یکی از آنهاست.

«پدر و مادرم سر چیزهای کوچک و بی‌خود با همدیگه دعوا می‌کردن و فضای خانواده‌مان خیلی سرد و خشک بود و هیچ‌کسی توجهی به عواطف و احساسات من نمی‌کرد» (بنفشه، ۱۳ ساله).

۲-۳. عوامل اجتماعی

مقوله محوری عوامل اجتماعی از ترکیب سه خرده مقوله «اهمیت یافتن زنانگی»، «ازدواج‌های ترتیب‌یافته» و «تاثیر گروه همسالان» است. اهمیت یافتن زنانگی به این معنی است که یکی از عواملی که باعث ازدواج زودرس در دختران می‌شود؛ علاقه آن‌ها به «زن شدن» و امکان انجام دادن کارهای زنانه مثل آرایش کردن، پوشیدن لباس‌های باز و مجلسی، خرید طلا و جواهر است. در واقع، سوژه‌ها معتقدند که «زن شدن» یا «زنانگی» منزلت و جایگاه و قدرت بیشتری به آن‌ها می‌دهد. برخی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفته‌اند:

«لباس‌هایی بود که نامزدها می‌تونستن بپوشن که مجردها نمی‌تونستن... فرد متاهل می‌تونست تو مجالس لباس‌های باز و مجلسی بپوشه ولی من این اجازه رو نداشتم... فرد متاهل می‌تونست آرایش کنه» (منیژه، ۱۵ ساله).

اظهارات مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که ازدواج‌های ترتیب یافته (ازدواج‌های اجباری) از دیگر عوامل مهم در ازدواج زودرس دختران است. در واقع، ازدواج‌های زودرس در برخی از مواقع نوعی ازدواج تنظیم شده یا اجباری از سوی والدین هستند. در این نوع ازدواج‌ها والدین یا بزرگترها اقدام به انتخاب همسر برای دختران می‌کنند و رضایت دختران برای ازدواج مدنظر قرار نمی‌گیرد. همچنین این نوع ازدواج‌ها ازدواج‌هایی که براساس عشق و علاقه و آشنایی صورت نگرفته‌اند. شرم داشتن از حرف زدن روی حرف بزرگترها و مخصوصاً والدین از عوامل مهمی است که باعث ازدواج اجباری دختران در شهر تینکانلو می‌شود. در این زمینه مشارکت‌کنندگان گفته‌اند:

«خانواده‌ها و بزرگترها هر جور که خودشان دوست دارند، می‌برند و می‌دوزند و ما هم با توجه به احترامی که برای‌شان قائل هستیم نمی‌توانیم چیزی بگوئیم» (الله، ۱۲ ساله).

گروه‌های دوستان و همسالان موجود در شهر تیتکانلو نیز نقش مهمی در ازدواج زودرس دختران دارند. با توجه به این که ازدواج زودرس در شهر تیتکانلو پدیده‌ای شایع و فراگیر است، بسیاری از دختران و خانواده‌ها به‌خاطر چشم و همچشمی و یا برای این‌که از قافله دوستان و همسالان عقب نمانند اقدام به ازدواج در سنین پائین می‌کنند. همچنین از نظر دختران، ازدواج راهی برای پذیرش در بین دوستان متأهل است. برخی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفته‌اند:

«در شهر ما خیلی از دخترها تا می‌بینند که یکی از دخترای فامیل یا دوست‌شان ازدواج کرده برای اینکه این‌ها هم از اونا عقب نمانند با آمدن یک خواستگار در اسرع وقت ازدواج می‌کنند» (منیژه، ۱۵ ساله).

۲-۴. عوامل فرهنگی

مقوله محوری عوامل فرهنگی از ترکیب چهار خرده مقوله «ترس از بی‌آبرو شدن»، «هراس از مجرد»، «فقر فرهنگی» و «فشار هنجاری» است. ترس از بی‌آبرو شدن از دیگر عوامل موثر بر ازدواج زود هنگام در بین مشارکت‌کنندگان است. در واقع با توجه به محیط و فضای کوچک شهر تیتکانلو، رو در رو بودن روابط در این شهر، قوی بودن عرف و هنجارهای اجتماعی، بسیاری از خانواده‌ها برای حفظ آبرو و شأن خانواده‌شان ترجیح می‌دهند فرزندان دختران‌شان در سنین پایین ازدواج کنند تا مبادا دختران وارد روابط نامتعارف دختر و پسری، فرار از خانه، به فساد کشیده شدن و مورد مزاحمت قرار گرفتن، قرار بگیرند.

«به‌خاطر این‌که از طرف پسرها مورد مزاحمت قرار نگیریم، پدر و مادرم زود من رو به عقد شوهرم درآوردند تا نکنه سوژه این و اون بشویم و حرف ماسر زبان‌ها بیفتد» (فهیمه، ۱۳ ساله).

از دیگر عوامل علی موثر بر ازدواج زود هنگام در بین دختران شهر تیتکانلو، هراس از مجرد ماندن یا ترس از دست دادن فرصت‌های ازدواج مناسب است. در واقع، خانواده‌ها با توجه به شایع و عادی بودن ازدواج کودکان در سنین پایین، از این‌که دختران‌شان «در خانه بمانند» یا به اصطلاح

«ترشیده شوند» و سن دختران‌شان بالا برود یا دختران‌شان به «جاهای دور و غریب» بروند، ترس همیشگی دارند و لذا در این راستا با ازدواج دختران در سنین پایین موافقت می‌کنند.

«در شهرهای کوچک با بالا رفتن سن دختر کسی برای ازدواج سراغ اون نمی‌رود و خیلی وقت‌ها دخترانی که سن‌شان بالاست و در خانه مانده‌اند مجبور می‌شوند به جاهای دورتری بروند» (حنانه، ۱۴ ساله).

از اظهارات مشارکت‌کنندگان این‌گونه استنباط می‌شود که فقر فرهنگی از عوامل مهم و تاثیرگذار بر ازدواج زودرس دختران است. فقر فرهنگی بر عدم آگاهی خانواده‌ها از لطمات ازدواج زودرس، پایین بودن تحصیلات دختران و خانواده‌ها، ممانعت خانواده از ادامه تحصیل دختر، اولویت داشتن ازدواج نسبت به تحصیل در شهرهای کوچک، نبود امکانات برای ادامه تحصیل، دیدگاه نامناسب نسبت به تحصیل دختر، بد تلقی کردن رفتن دختر به دانشگاه، محدودیت آور بودن محیط و فضای شهرهای کوچک، سنتی و بسته بودن خانواده‌ها دلالت دارد.

«در تیتکانلو رفتن به شهرهای دیگر برای ادامه تحصیل نزد خیلی از پدر و مادرها مخصوصاً پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها بد تلقی می‌شود به همین خاطر خیلی از دخترها چون می‌دانند نمی‌توانند به دانشگاه بروند در دوران راهنمایی یا دبیرستان تن به ازدواج‌های زودرس می‌دهند» (سارا، ۱۵ ساله).

همان‌طور که در بالا گفته شد، در روستاها و شهرهای کوچک عرف و ارزش‌های اجتماعی قوی‌تر از شهرهای بزرگ هستند و نادیده گرفتن آن تبعات و پیامدهای سنگینی برای فرد دارد. اظهارات مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که ازدواج زودرس به‌عنوان یک ارزش در تیتکانلو به شمار می‌رود و تبدیل به رسم یا آئین شده است. همچنین با توجه به این‌که ازدواج زودرس در تیتکانلو پدیده‌ای شایع است و اکثر افراد فامیل و آشناها در سنین پایینی ازدواج نموده‌اند، این نوع ازدواج تبدیل به امری عادی شده است که باید در اوایل دوران نوجوانی رخ دهد. فشار عرف و ارزش‌ها در تیتکانلو به نحوی است که اگر فردی از آن سرباز زند و یا در مقابله آن مقاومت کند و در سعی کند در سنین بالاتری ازدواج کند با برچسب‌هایی همچون «در خانه مانده»، «ترشیده» رو به رو خواهد شد. برخی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفته‌اند:

«از آن جایی که همه اعضای فامیل در سنین پایین ازدواج کرده‌اند از تو هم انتظار می‌رود که در سن پایینی ازدواج کنی. یک جورایی ازدواج در سنین پایین رسم شده است و تو نمی‌توانی جلوش بایستی» (ساناز، ۱۴ ساله).

۲-۵. عوامل اقتصادی

مقوله محوری عوامل اقتصادی از ترکیب دو خرده مقوله «شرایط اقتصادی مطلوب خواستگار» و «تنگناهای اقتصادی خانواده‌ها» است. پایگاه یا شرایط اقتصادی مناسب خواستگار نیز از جمله عواملی است که مشارکت‌کنندگان بدان اشاره نموده‌اند. در واقع، «پول‌دار بودن خواستگار»، «پول‌دار بودن خانواده پسر»، «اهمیت داشتن ماشین و خونه پسر»، «اهمیت داشتن سرمایه و دارایی پسر»، از جمله عواملی است که خانواده‌ها و خود دختران در امر ازدواج آن‌ها را در نظر می‌گیرند. این مقوله بیشتر بر «اهمیت یافتن مادیات در زندگی» دلالت دارد که نقش مهمی در فرایند تصمیم‌گیری خانواده‌ها در ازدواج دختران یا فرزندان‌شان دارد.

«تاخواستگاری موقعیتش خوب باشه و خانه و ماشین داشته باشه، با ازدواج دخترها موافقت می‌کنند» (مژگان، ۱۲ ساله).

تنگناهای اقتصادی یکی از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای تاثیرگذار بر ازدواج زودهنگام است که تقریباً همه مشارکت‌کنندگان بدان اشاره کرده‌اند. اظهارات مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که «درآمد پایین خانواده‌ها»، «ناتوانی خانواده‌ها در تامین نیازهای مادی فرزندان»، «هزینه‌بر بودن دختران برای خانواده (عدم منفعت اقتصادی)»، «داشتن تعداد دختران زیاد»، «نان‌خور تلقی نمودن دختر» از جمله مسائلی است که خانواده‌ها را برای ازدواج زودرس ترغیب می‌کند. در واقع، برخی از خانواده‌ها برای کاستن از مشکلات و تنگناهای اقتصادی‌شان با ازدواج دختران در سنین پایین موافقت می‌کنند.

«الان شرایط از نظر اقتصادی خیلی سخت شده و از نظر خانواده‌ها دخترها نان‌خور اضافه هستند و بهتره که هر چه زودتر بروند و خودشان تشکیل خانواده بدهند» (حنانه، ۱۴ ساله).

۳- شرایط زمینه‌ای موثر بر ازدواج‌های زودهنگام

شرایط زمینه‌ای موثر بر کودک همسری عبارتند از: «اهمیت یافتن بدن» و «استفاده از رسانه‌های جمعی». مقوله اصلی اهمیت یافتن بدن ترکیبی از دو خرده مقوله بلوغ زودرس جنسی و ظاهری و اهمیت یافتن جذابیت جسمانی است. بلوغ زودرسی جنسی و ظاهری از عوامل زمینه‌ساز کودک همسری در شهر تیتکانلو است. بلوغ زودرس حالتی است که در آن بلوغ در سنی زودتر از حالت معمول در نوجوانان اتفاق می‌افتد. بلوغ زودرس پیامدهای مختلفی برای نوجوان دارد. به طوری که، باعث افزایش تمایل و معاشرت نوجوانان به دوستی با جنس مخالف، خودارضایی‌های مکرر، معاشرت با افراد بزرگتر از خود، اهمیت یافتن ظاهر و آرایش نمودن، تمایل به دستکاری بدن و... می‌شود. در این واقع، خانواده‌ها با دیدن نشانه‌های بلوغ زودرس در دختران نوجوان (قاعدگی زودتر از موعد، بالغ شدن زودهنگام کودکان، قد و هیكل درشت دختران)، چنین نتیجه‌گیری می‌کنند که زمان ازدواج دختران فرار رسیده است.

«قد و هیكل من بزرگ بود و این باعث می‌شد خیلی‌ها فکر کنند که من بیست ساله هستم و مادرم هم مدام می‌گفت که وقت ازدواج هست دیگه از این بزرگتر که نمی‌خوای بشی» (مینا، ۱۴ ساله).

اظهارات مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که جذابیت جسمانی یکی از عواملی است که نقش مهمی در فرایند ازدواج زودرس دختران دارد. جذابیت جسمانی، به زیبایی و جذابیت‌های فیزیکی فرد گفته می‌شود. جذابیت‌های ظاهری از جمله زیبایی در صورت، اندام، پیکر و حتی لحن صدا و گویش فرد می‌باشد. مقوله جذابیت جسمانی هم شامل خواستگار و هم دختر است. در واقع، دخترانی که دارای جذابیت جسمانی هستند تعداد خواستگاران زیادی هم دارند. وجود تعداد خواستگاران زیاد در فضای کوچکی همچون روستا خود یکی از نشانه‌های فرار رسیدن زمان ازدواج است.

«وقتی دختری خوش قیافه و خوش اندام است کلی خواستگار برایش پیدا می‌شه و خانواده پسر دوست داره زودتر اون دختر عروس آن‌ها بشود» (سارا، ۱۵ ساله).

استفاده از رسانه‌های نوین از دیگر عوامل مداخله‌گر تاثیرگذار بر ازدواج زودرس دختران است. از جمله رسانه‌های نوین می‌توان به موبایل و شبکه‌های اجتماعی مجازی اشاره نمود که باعث آشنایی دختران و پسران و چت نمودن آن‌ها شده است. همچنین شبکه‌های ماهواره‌ای نیز با پخش انواع سریال‌های عاشقانه در تغییر نگرش دختران روستایی بی‌تاثیر نبوده‌اند. خیلی از دختران نوجوان با دیدن این سریال‌های عاشقانه دوست دارند وارد روابط عاشقانه شوند که یکی از پیامدهای این امر، ازدواج در سنین پایین است.

«تو سریال‌های خارجی که ماهواره نشان می‌دهد خانم‌ها مستقل هستند و لباس‌های جور و اجور می‌پوشند. فک می‌کردم اگه زودتر ازدواج کنم زودتر مستقل می‌شوم و می‌توانم مثل آن‌ها بشوم» (فهمیه، ۱۳ ساله).

ناگفته نماند که برنامه‌های رسانه ملی نیز در تغییر نگرش خانواده‌ها و افراد نسبت به ازدواج زودرس تاثیرگذار هستند. مطابق اظهارات مشارکت‌کنندگان، برخی از سریال‌ها و کارشناسان برنامه‌ها به شکل آشکاری کودک همسری را تشویق و تبلیغ می‌کنند. در این زمینه مشارکت‌کنندگان گفته‌اند:

«یک سریالی چند سال پیش تلویزیون نشان می‌داد به اسم بچه مهندس که عملاً داشت ازدواج‌های زودرس را تبلیغ می‌کرد» (منیژه، ۱۵ ساله).

«برخی از کارشناسان برنامه‌های مذهبی تلویزیون مدام به گوش پدر و مادرهای ما می‌خوانند که ازدواج باید در سنین پائین اتفاق بیفتد» (پرینسا، ۱۴ ساله).

۴- شرایط مداخله‌گر موثر بر ازدواج‌های زود هنگام

شرایط مداخله‌گر موثر بر کودک همسری عبارتند از: «اعتقادات دینی و سنتی» و «مردانگی هژمونیک». مقوله اعتقادات دینی و سنتی ترکیبی از دو خرده مقوله «اعتقادات مذهبی» و «برداشت‌ها و باورهای رایج در زمینه ازدواج» است. اظهارات مشارکت‌کنندگان بیانگر آن است که اعتقادات مذهبی نیز در وقوع ازدواج زودرس دختران دخیل هستند. اندیشه‌ها و اعتقاداتی همچون «ازدواج کن تا دینت کامل شه»، «حضرت فاطمه هم در سن پایین ازدواج کرده»،

«ازدواج ثواب داره»، «ازدواج سنت پیامبر هست» از جمله اعتقاداتی هستند که در میان خانواده‌ها و اهالی شهر تیتکانلو بسیار رایج است و تا حد زیادی زمینه را برای وقوع ازدواج زودرس فراهم ساخته‌اند.

«وقتی برام خواستگار اومد مادرم مخالف بود ولی پدرم گفت ۱۳ سالش هست. مگه چی میشه ازدواج کنه؟ حضرت فاطمه هم تو سن ۹ سالگی ازدواج کرده بود» (سارا، ۱۵ ساله).

«تا وارد سن ۱۲ سالگی شدم مادربزرگم مدام می‌گفت دین و ایمان آدم با ازدواج کامل می‌شود و چه بهتر که آدم از سن کم دین و ایمانش کامل شه تا مرتکب گناه نشود» (بنفشه، ۱۲ ساله).

برداشت‌ها و باورهای رایج در زمینه ازدواج نیز از جمله عوامل مداخله‌گری است که در رخ دادن پدیده ازدواج زود هنگام نقش دارد. از جمله برداشت‌ها و باورهای رایج در زمینه ازدواج می‌توان به «بد تلقی دانستن ازدواج در سنین بالاتر برای دختران»، «ملاک قرار دادن عادت ماهانه دختر برای ازدواج»، «خواستگار داشتن یعنی رسیدن زمان ازدواج»، «تلقی ازدواج به مثابه اولویت اول دختر»، «بد تلقی کردن جواب رد دادن به خواستگار» اشاره نمود.

«خیلی‌ها فکر می‌کنند تا خواستگاری برای دختر پیدا شده یعنی زمان ازدواج اون دختر هست و باید زودی شوهرش بدهند» (سمیرا، ۱۴ ساله).

«خیلی از خانواده‌ها نظرشون این هست که ازدواج مهمترین اولویت یک دختر است و این از هر کاری مهمتره» (اسما، ۱۳ ساله).

مقوله محوری مردانگی هژمونیک ترکیبی از سه خرده مقوله «نظام مردسالاری»، «تبعیض جنسیتی»، «تحقیر و کالانگاری زن» است. در خانواده مردسالار، اساس مدیریت و رهبری بر عهده یک یا چند مرد است. جنس مذکر، بعنوان سرپرست خانواده و تصمیم‌گیرنده در خانواده است. تحلیل یافته‌های پژوهش حاضر با زیرمضمون‌های: «سلطه پدر در خانواده در امر تصمیم‌گیری ازدواج»، «فرو دست بودن مقام موقعیت زن در مقابل مرد»، «مطیع بودن زن و دختر در مقابل مرد» و... نشان می‌دهد که نقش مردسالاری به‌عنوان عامل مداخله‌گر در ازدواج‌های زودرس تاثیرگذار است. مردسالاری در امر ازدواج کودک، بدین معنی است که نقش محوری پدر نسبت به خود دختر و خواسته‌های او پررنگ‌تر جلوه می‌نماید. چنین مواردی تجلی بخشی از نظریه‌های

فمینیستی است که معتقدند زنان در همه جوانب زندگی‌شان تحت سلطه‌اند و فقدان آزادی به‌ویژه آزادی انتخاب در مورد زنان می‌تواند در ازدواج اجباری آنان در سن پایین بسیار موثر باشد. برخی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفته‌اند:

«در ۱۱ سالگی ازدواج کردم و هیچ‌گونه آمادگی‌ای برای ازدواج نداشتم. برادرم می‌تواند تو گوش پدرم می‌خواند که این بزرگ شده و داره آرایش می‌کنه و باید ازدواج کنه. من ازدواج کردم چون بردار و پدرم این جور می‌خواستند» (الناز، ۱۳ ساله).

تبعیض به معنای عدم تخصیص یکسان منابع بین گروه‌های مشابه است. تبعیض جنسیتی هم به معنای تخصیص غیریکسان منابع بین زنان و مردان است. در واقع، تبعیض جنسیتی به معنای نبود تساوی زنان و مردان در برخورداری از امکانات و فرصت‌هاست. تبعیض جنسی به‌طور تاریخی و فرهنگی بیشتر در جهت فرودست کردن زنان و دختران به‌کار رفته است. اظهارات مشارکت‌کنندگان نشان می‌دهد که در شهر تیتکانلو، به پسران بیشتر از دختران اهمیت می‌دهند، به تحصیلات و ادامه تحصیل دختران بهایی داده نمی‌شود و در ازدواج فقط شرایط پسر را در نظر می‌گیرند و توجهی به شرایط و رضایت دختر در ازدواج ندارند. در این زمینه، مشارکت‌کنندگان گفته‌اند:

«دختر بودن زیاد مهم نیست و ارزشی به آن صورت ندارد و اصلاً در شهر ما اهمیتی به تحصیل و ادامه تحصیل دختران نمی‌دهند» (کوثر، ۱۵ ساله).

اگرچه مفهوم نابرابری‌ها و تبعیض در جوامع مختلف متفاوت است اما زمانی که عملی به‌عنوان تبعیض یا تحمیل از سوی افراد درک می‌شود زمینه‌ساز تفکر و اقدام برای رهایی از آن را فراهم می‌کند چنین درکی از نابرابری و سلطه مردانه که در اظهارات فوق کاملاً مشخص است نشان می‌دهد که اولاً تصمیم به ازدواج زودهنگام براساس نظر مردان و پذیرش آن از طرف زنان برای رهایی از عدم استقلال و جو مردسالار در خانواده پدری بوده است. در واقع، مردسالاری و تبعیض جنسیتی باعث ایجاد حس تحقیر و کالانگاری در دختران نوجوان می‌شوند و سوژه‌ها را برای رهایی از وضعیت موجود مجبور به ازدواج‌های زودرس می‌کند. مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفته‌اند:

«دخترها و زنان اینجا زیاد حق و حقوقی ندارند و برخی از مردها به چشم برده به زن نگاه می‌کنند که مردها می‌توانند زن را خریداری کنند. کلاً به زن به چشم یک ابزاری نگاه می‌کنند که باید در خدمت مرد باشد» (مهدیه، ۱۴ ساله).

نتیجه‌گیری

تحلیل داده‌های پژوهش بیانگر آن است که شرایط علی موثر بر کودک همسری در بین زنان مشارکت‌کننده عبارتند از: عوامل فردی (نیاز به همدم و تکیه‌گاه، تمایل به ازدواج با دختران کم سن و ضعف مهارت‌های زندگی)، عوامل خانوادگی (رهایی از محدودیت‌های خانه پدری، خانواده نابسامان و فقر عاطفی در خانواده)، عوامل اجتماعی (اهمیت یافتن زنانگی، ازدواج‌های ترتیب‌یافته و تاثیر گروه همسالان)، عوامل فرهنگی (ترس از بی‌آبرو شدن، هراس از تجرد، فقر فرهنگی و فشار هنجاری) و عوامل اقتصادی (شرایط اقتصادی مطلوب خواستگار و تنگناهای اقتصادی خانواده‌ها). این یافته در راستای یافته‌های پژوهش‌های لطفی (۱۳۸۹)، افتخارزاده (۱۳۹۴) و مقدادی و جوادپور (۱۳۹۶) و گیدای (۲۰۰۶) است که در مطالعات‌شان نشان دادند که عوامل خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی از جمله حفظ آبرو و شرف خانوادگی، ترس از بی‌آبرویی و غیره از مهمترین عوامل موثر بر ازدواج‌های زودهنگام در بین دختران هستند.

در تحلیل دلایل ازدواج‌های زودهنگام دختران در شهر تیتکانلو می‌توان گفت که پدیده ازدواج زودهنگام در جامعه ایران امری دیرین و دیرپاست. هر چند این پدیده در بعضی مناطق شهری و پیشرفته امروزه کم‌رنگ‌تر شده است، اما همچنان در بسیاری از مناطق شهری و روستایی کشور ما تعداد زیادی از نوجوانان در معرض خطر ازدواج زودهنگام قرار دارند و با شرایط فرهنگی موجود در جامعه ما و آموزش‌های سطح کلان در جامعه و گسترش خدمات اجتماعی و غیره هنوز معضل مهمی به شمار می‌آید. کودک همسری در زنجیره نابرابری جنسیتی تحت تأثیر فقر، توقعات اجتماعی، خشونت فرهنگی، هنجارهای کلیشه‌ای جنسیتی، همچنان به‌عنوان یک الگوی سنتی زناشویی در میان بسیاری از اقوام و مناطق روستایی و شهرهای کوچک رواج دارد. در این زمینه، فرضی‌زاده و همکارانش (۱۳۹۶) نیز معتقدند که ارزشمندی ازدواج، باورهای

جامعه درباره فواید ازدواج زودهنگام، نگرانی والدین از پیامدهای پاسخ منفی به خواستگار، نگرانی از حرف‌های مردم، عبرت از دختران مجرد (بیشتر از ۳۰ سال)، نگرانی از افزایش سن دختران و تأخیر در ازدواج یا نبود فرصت ازدواج در آینده، نگرانی از فاصله سنی زیاد زوجین با کودک‌شان، تقاضای فراوان برای ازدواج با دختران نوجوان تمایل دختران نوجوان به ازدواج، نگرانی والدین از فرار دختر با پسر مورد علاقه‌اش و به خطر افتادن آبرو و ضعف مالی از دلایل ازدواج زودهنگام است. در تأیید یافته‌های بالا، احمدی (۱۳۹۸) نیز در پژوهش خود نشان داد که هنجارهای اجتماعی و فرهنگی از جمله هنجارهای مربوط به مذهب، بر سنی که از دختران انتظار می‌رود ازدواج کند، تاثیر می‌گذارد. به علاوه وضعیت اجتماعی، اقتصادی، سطح تحصیلات و زمینه اجتماعی بر احتمال ازدواج زودهنگام یک دختر دخالت دارند. همچنین مردسالاری، تحکیم روابط بین خانواده‌ها، هنجارهای جنسیتی اجتماعی، ساختارهای اجتماعی تبعیض‌آمیز، فشار اجتماعی، پابندی و تداوم هنجارهای اجتماعی درون نسلی، پرهیز از داغ اجتماعی، ترس و نبود امنیت، تضمین آینده دختر، منع فعالیت‌های جنسی خارج از ازدواج از مهمترین دلایل ازدواج زودهنگام در ایران هستند.

علاوه بر شرایط علی که مستقیماً ازدواج‌های زودهنگام دختران را تحت تاثیر قرار می‌دهد، یک‌سری عوامل تسهیل‌گر (عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر) نیز وجود دارند که زمینه و بستر را برای ازدواج‌های زودهنگام دختران فراهم می‌سازند. این عوامل عبارتند از: اعتقادات دینی و سنتی، مردانگی هژمونیک، اهمیت یافتن بدن و استفاده از رسانه‌های جمعی. این یافته در راستای یافته‌های پژوهش سلحشور (۱۳۹۹)، علی‌پور آبدار (۱۳۹۹)، عسکری ندوشن و همکاران (۱۳۹۸)، جوادیان و همکاران (۱۳۹۸)، رحیمی نامدار (۱۳۹۸)، سعیدی (۱۳۹۶) و لطفی (۱۳۸۹) است که استفاده از رسانه‌های جمعی، نابرابری‌های جنسیتی اعتقادات و باورهای سنتی و جذابیت جسمانی را از جمله عوامل زمینه‌ساز ازدواج‌های زودهنگام دختران در ایران می‌دانند. در تحلیل این یافته‌ها می‌توان گفت که یکی از علل این پدیده اجتماعی این است که بسیاری از خانواده‌ها در ازدواج و همسرگزینی اعضای خانواده بدون توجه به شرایط حاکم بر جامعه، صرفاً بر اساس باورها و اعتقادات و شیوه‌های مرسوم در بین گذشتگان که نسل به نسل به آن‌ها منتقل

شده است عمل می‌کنند. پدرسالاری یا مردسالاری، تصمیم‌گیری در مورد ازدواج و همسرگزینی توسط خانواده و به‌ویژه پدر، شخصیت تابع فرزندان، عدم تعارض و تقابل بین فرزندان و خانواده و اهمیت زیاد ازدواج و همسرگزینی سریع بعد از بلوغ از ویژگی‌های خانواده‌های سنتی است که تمامی این موارد از عوامل موثر بر کودک‌همسری و ازدواج در سنین پایین است. همچنین، قوی بودن اعتقادات مذهبی و دینی و نقش آن در زندگی افراد باعث می‌شود که خانواده‌ها برای جلوگیری از به گناه افتادن جوانان و نوجوانان با ازدواج زودرس موافقت کنند. اعتقادات مذهبی و دینی به همراه برداشت‌ها و باورهای رایج در زمینه ازدواج باعث می‌شود که در سنین بالا ازدواج کردن بد تلقی شود و ازدواج به اولویت اول دختران روستایی تبدیل شود. از سوی دیگر، با توجه به گسترش رسانه‌های نوین و استفاده نوجوانان از آن‌ها، خانواده از این‌که دختران‌شان به واسطه این رسانه‌های نوین درگیر روابط عاشقانه با پسران شوند و به نوعی باعث به خطر افتادن شان و شرافت و حیثیت خانواده شوند، ترجیح دهند که آن‌ها زود ازدواج کنند. علاوه بر این، با تأسی از ایده‌های جسی برنارد (۱۹۸۲) در کتاب آینده زناشویی در خصوص نقش مردانگی هژمونیک در پیش‌رسی ازدواج نیز می‌توان گفت که ازدواج هم نظامی فرهنگی از باورها و آرمان‌ها، هم نظم و ترتیبی نهادی از نقش‌ها و هنجارها و هم مجموعه‌ای از تجربه‌های تعاملی برای تک‌تک زنان و مردان است. به لحاظ فرهنگی، ازدواج، به مثابه تقدیر و منبع خرسندی برای خانواده‌هاست و به لحاظ نهادی، ازدواج، به نقش شوهر اقتدار و آزادی می‌دهد. به عبارت دیگر، ازدواج ایده اقتدار مردانه را با توانایی جنسی و قدرت مردانه هماهنگ می‌کند و حکم می‌کند که زنان مطیع و وابسته باشند و وابستگی و نداشتن قدرت به لحاظ هنجاری اجباری، به وظیفه خدمات خانگی، عاطفی و جنسی و نیز کاهش آزادی و اختیار در تصمیمات و امور زندگی و در نتیجه شخصیت وابسته منجر می‌شود.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد نویسنده اول مقاله در رشته پژوهش در علوم اجتماعی است که در دانشکده علوم تربیتی دانشگاه حکیم سبزواری به انجام رسیده است.

نویسندگان مقاله از گروه علوم اجتماعی این دانشگاه که در تصویب و اجرای این پژوهش مساعدت نمودند، و نیز از پیشنهادات و بازخوردهای داوران محترم مقاله حاضر، تشکر می‌کنند.

منابع

- احمدی، وکیل و رضایی، انیس (۱۳۹۴). بررسی پیش‌رسی ازدواج در استان‌های کشور طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰. فصلنامه جمعیت، ۲۲(۹۴-۹۳)، ۸۱-۹۴.
<http://populationmag.ir/article-1-428-fa.html>
- احمدی، کامیل (۱۳۹۸). طنین سکوت، تهران: شیرازه.
- افتخارزاده، سیده زهرا (۱۳۹۴). تجربه زیسته زنان در ازدواج زود هنگام. پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۲(۳)، ۱۰۸-۱۰۶. <https://doi.org/10.22054/rjsw.2015.4746>
- پین، مالکوم (۱۳۹۱). نظریه نوین مددکاری اجتماعی، (ترجمه طلعت الهیاری و اکبر بخشی‌نیا)، تهران: دانژه.
- جوادیان، سیدرضا؛ شمالی احمدآبادی، الهام؛ ترکشوند مرادآبادی، محمد و عابدی، محدثه (۱۳۹۸). زمینه‌ها و پیامدهای ازدواج زود هنگام دختران ۱۳ تا ۱۶ ساله (شهرستان اردکان، یزد). *مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۳(۴)، ۵۴-۳۱. <https://doi.org/10.22034/jss.2019.47853>
- رحیمی نامدار، نگار (۱۳۹۸). بررسی جامعه‌شناختی گرایش به کودک همسری و عوامل مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم ناحیه سه تبریز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز: دانشکده حقوق و علوم اجتماعی.
<https://thesis.tabrizu.ac.ir/upload/HTMLs/405796.html>
- سعیدی، سعیده (۱۳۹۶). بررسی مردم‌نگارانه پدیده ازدواج زود هنگام در میان مهاجران افغان (قوم هزاره) در دو شهر هامبورگ (آلمان) و تهران (ایران). *پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران*، ۷(۱)، ۹۳-۷۳.
https://ijar.ut.ac.ir/article_65838.html
- سلحشور، ندا (۱۳۹۹). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر ازدواج زود هنگام (کودک همسری) زنان در شهرستان تالش. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، موسسه آموزش عالی کوشیار: گروه علوم اجتماعی. <https://www.kooshyarresearches.com/Thesis/Node/463>

فهم تجربه زنان از ازدواج‌های زودهنگام: مطالعه‌ای در شهر تیتکانلو ۹۳

صفوی، حنانه‌سادات و مینایی، ماه‌گل (۱۳۹۴). تجربه زیسته دختران نوجوان در نقش همسر (مطالعه ازدواج زودهنگام دختران آران بیس‌گل). *پژوهش‌نامه زنان*، ۶(۱)، ۸۷-۱۰۶.

https://womenstudy.ihcs.ac.ir/article_1698.html?lang=fa

عسکری‌ندوشن، عباس؛ روحانی، علی و قرقچیان، زهرا (۱۳۹۸). مطالعه بستری‌های مردسالارانه رویداد ازدواج زودهنگام در میان زنان مهاجر افغان مقیم شهر یزد. *مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۳(۴)، ۱۱۰-۷۸.

<https://doi.org/10.22034/jss.2019.47855>

علی‌پور آبدار، فریده (۱۳۹۹). بررسی علل زمینه‌ساز کودک همسری در شهر تبریز (مطالعه موردی زنان دارای تجربه زیسته مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت). پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز: دانشکده حقوق و علوم اجتماعی.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/cccdcf29da375c384a27843c27591f8>

فرضی‌زاده، زهرا؛ طالب، مهدی و متوسلی، محمود (۱۳۹۶). بررسی موانع تحصیلی دختران روستایی (پژوهش کیفی). *تعلیم و تربیت*، ۳۳(۱۲۹)، ۱۱۵-۱۳۴.

<http://qjoe.ir/article-1-335-fa.html>

کاظمی‌پور، شهلا (۱۳۸۸). سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تاکید بر ازدواج‌های دانشجویی. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۱۳(۲)، ۹۵-۷۵.

<https://www.sid.ir/paper/492734/fa>

کرسول، جان (۱۳۹۶). *پویش کیفی و طرح پژوهش*، (ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسین کاظمی)، تهران: صفار.

لطفی، راضیه (۱۳۸۹). پیامدهای سلامتی ازدواج زودرس در زنان. *زن و بهداشت*، ۱(۲)، ۷۹-۶۷.

<https://lib.wrc.ir/scholar/view/1/19851>

مقدادی، محمدمهدی، و جوادی‌پور، مریم (۱۳۹۶). تاثیر ازدواج زودهنگام بر سلامت جنسی کودکان و سازوکارهای مقابله با آن. *حقوق پزشکی*، ۱۱(۴)، ۶۰-۳۱.

<http://ijmedicallaw.ir/article-1-705-fa.html>

نیکخواه، هدایت‌الله، فانی، مریم و اصغرپور ماسوله، احمدرضا (۱۳۹۶). سنجش نگرش دانشجویان نسبت به ازدواج و عوامل موثر در آن. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۸(۳)، ۹۹-۱۲۲.

<https://doi.org/10.22108/JAS.2017.21711>

Bernard, J. (1982). *The Future of Marriage*. Yale University Press.

- Burcu, E., Yildirim, F., Sirma, Ç. İ. Ç. D. E. M., & Samyaman, S. (2015). The fate of the flowers: A qualitative research on early marriage of Turkish women. *Bilig*, 73(73), 63–98. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/234231>
- Clark, S. (2004). Early marriage and HIV risks in sub-Saharan Africa. *Studies in Family Planning*, 35(3), 149–160. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4465.2004.00019.x>
- Dahl, G. B. (2010). Early teen marriage and future poverty. *Demography*, 47(3), 689–718. <https://doi.org/10.1353/dem.0.0120>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The SAGE Handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Efevbera, Y., Bhabha, J., Farmer, P., & Fink, G. (2019). Girl child marriage, socioeconomic status, and undernutrition: evidence from 35 countries in Sub-Saharan Africa. *BMC Medicine*, 17(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12916-019-1279-8>
- Flick, U. (2018). *Doing Grounded Theory*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781529716658>
- Gage, A. J. (2013). Association of child marriage with suicidal thoughts and attempts among adolescent girls in Ethiopia. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 52(5), 654-656. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.12.007>
- Giday, T. (2006, July 6). *Report on causes and consequences of early marriage in Amhara region*. ASK-Us - Open Access Resources on SRHR. <https://www.srhr-ask-us.org/publication/report-causes-consequences-early-marriage-amhara-region>
- Mazurana, D., Marshak, A., & Spears, K. (2019). Child marriage in armed conflict. *International Review of the Red Cross*, 101(911), 575-601. <https://doi.org/10.1017/s1816383120000156>
- Mourtada, R., Schlecht, J., & DeJong, J. (2017). A qualitative study exploring child marriage practices among Syrian conflict-affected populations in Lebanon. *Conflict and Health*, 11(1), 53-65. <https://doi.org/10.1186/s13031-017-0131-z>
- Muthengi, E. N., & Erulkar, A. (2010). *Building programs to address child marriage: The Berhane Hewan experience in Ethiopia*. UNFPA & The Population Council, Inc. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/NGO/PopulationCouncil8.pdf>

- Pinheiro, P. S. (2006). *World Report Violence against Children*. Geneva: United Nations.
- Sabbe, A., Oulami, H., Zekraoui, W., Hikmat, H., Temmerman, M., & Leye, E. (2013). Determinants of child and forced marriage in Morocco: stakeholder perspectives on health, policies and human rights. *BMC International Health and Human Rights*, 13(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/1472-698x-13-43>
- Segal-Engelchin, D., Huss, E., & Massry, N. (2016). The experience of early marriage: Perspectives of engaged and married Muslim women in Israel. *Journal of Adolescent Research*, 31(6), 725-749. <https://doi.org/10.1177/0743558415605167>
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, Sage publications.
- Uddin, M. E. (2015). Family socio-cultural values affecting early marriage between Muslim and Santal communities in rural Bangladesh. *The International Journal of Sociology and Social Policy*, 35(3-4), 141-164. <https://doi.org/10.1108/ijssp-06-2014-0046>
- Uecker, J. E., & Stokes, C. E. (2008). Early marriage in the United States. *Journal of Marriage and the Family*, 70(4), 835-846. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00530.x>
- Vang, P. D., & Bogenschutz, M. (2014). Teenage Marriage, and the Socioeconomic Status of Hmong Women, *International Migration*, 52(3), 144-159. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2010.00674.x>
- Watkins, K. (2016). *The State of the World's Children 2016: A Fair Chance for Every Child*. UNICEF. 3 United Nations Plaza, New York, NY 10017.
- Yüksel-Kaptanoğlu, İ., & Ergöçmen, B. A. (2014). Early marriage: Trends in Turkey, 1978-2008. *Journal of Family Issues*, 35(12), 1707-1724. <https://doi.org/10.1177/0192513x14538025>